

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Цветана Благоева Чолова, Нов български университет, „История на България“, за придобиване на научната степен „доктор“ по професионално направление 2.2. „История и археология“, с кандидат Кемал Сюлейман Рашид

Дисертационният труд на Кемал Рашид „Политико-дипломатически отношения между България и Турция в периода от 1918 до 1930 г.“ е посветен на десетилетието през 20-те години на миналия век, когато се създават съвременните отношения между Царство България и наследилата разпадналата се Османската империя Република Турция. Сключването на едни от най-важните двустранни договори и спогодби между двете страни през този кратък период имат своето отражение и до днес и влияят върху съвременната политика на България и Турция. Останалите неразрешени проблеми в тези договори по отношение на малцинствата, държавната, вероизповедна и частна собственост на територията на двете държави и др. все още търсят своят справедлив отговор.

Дисертацията се състои от увод, четири глави, разделени на параграфи, заключение, библиография и приложения (снимки на Мустафа Кемал Ататюрк, на членовете на делегациите при подписване на договорите, текст на Анкарския договор и Конвенция от 18 декември 1925 г. на турски и български език) и Автореферат.

Справката за приносите съдържа основните достижения на дисертацията, но по-подробно могат да бъдат представени и допълнени и приносите по отделни проблеми.

В увода са отбелязани и обосновани целите и задачите в дисертацията. Докторантът поставят акцента върху детайлния анализ на документите и дипломатическата активност от този период.

Дисертационният труд на Кемал Рашид се базира на утвърдената за историческата наука методология. Критическият анализ на архивни материали, публикувани документи и изследвания по темата имат своето значение не само за историческите изследвания, но и за намирането на верни и адекватни отговори в сложната съвременна политическа обстановка.

Особено място е отделено за приноса на известни политически и дипломатически личности като Мустафа Кемал Ататюрк, турски и български политици и дипломати от това време. Основателят на Турската република е представен като най-важната личност за установяването на двустранните отношения между Турция и България и подго-

товката за сключването на мирните договори, както и като един от създателите на системата за колективната сигурност в международните отношения през този период.

Последиците от края на Първата световна война за победените във войната държави България и Османската империя се разглеждат чрез анализиране на мирните договори - Ньойския мирен договор и договорите за сключване на примирие с държавите – победителки. Несправедливите клаузи в тези договори са една от причина за опитите за сближаване между двете победени държави и начало на по-активни дипломатически контакти. Отбелязва се значителната роля на Мустафа Кемал Ататюрк, на Ал. Стамболийски, на български и турски дипломати – Ангел Грозков, Тодор Марков, Джеват Аббас бей (Гюрер), и др., военната и стопанска помощ, оказана от България на Анкарското правителство. След убийството на Ал. Стамболийски и създаването на Турската република с усилията на българската и турската дипломация и правителства, и отчитане на международната обстановка се стига до подписването на договора за приятелство между Царство България и Република Турция от 1925 г.

Кемал Рашид поставя анализа и оценката на Договора от 18 декември 1925 г. в центъра на своето изследване (Гл. III). Този договор действително е в основата на българо-турските отношения, неговите положителни клаузи и неразрешени проблеми влияят на политическите и дипломатически контакти между двете страни и до днес. Независимо от следващите опити при сключването на двустранни спогодби, „висящите въпроси“ от договора не намират задоволително решение. Преценена е и ролята на великите сили и международната ситуация към момента на сключването на договорите, както и вътрешната политика на двете държави, успехите и пропуските на дипломацията и конюнктурното поведение на изпълнителната власт в България.

Особено внимание е отделено на политиката по отношение на малцинствата в двете страни в част от Увода, гл. III и гл. IV, където са анализирани причините и последиците за турското мюсюлманско население в България от неразрешените проблеми в мирните договори. Посочват се съответно и въпросите, останали висящи и за българското малцинство в Турция и изселниците от Източна Тракия в България по отношение на техните имуществва и права. В отделен параграф се разглежда и ролята на обществените и религиозните организации и институции на турското мюсюлманско население в България. Независимо, че акцентът още в заглавието на главата е поставен главно върху проблемите на турското малцинство в България, тук не би трябвало да се отминава и да се обсъди и ролята на българските организации, като например Тракийския институт за решаване на проблемите на българските преселници от Източна Тракия.

Авторефератът е съставен според приетите изисквания и представя ясно анализите, изводите и заключенията на дисертационния труд по отделните глави. Добре е да се дадат накратко и изводите от Заключението, което тук само е отбелязано. В Автореферата заглавията на главите са отбелязани точно в Съдържанието, но някои не са повторени в текста. Например Глава I е обозначена описателно: „Глава I. В тази глава се разглежда въпроса за положението и ситуацията, в която се намират България и Турция след Първата световна война“, без да е повторено оригиналното заглавие, като не е спазен приетия стандарт.

Прави впечатление, че в бележките под линия не са посочени всички отразени в библиографията източници. В Увода се прави преглед на историографията до момента, но няма посочвания под линия, дори на избраните от докторанта и оценени като по-важни изследвания. Бележките под линия са сравнително оскъдни, би могло да се разшири и тяхното съдържание със специфични коментари и позовавания.

Библиографията се състои от публикации предимно на български и турски език, както и на английски и немски по темата на дисертацията. Спазени са приетите библиографски изисквания за цитиране и подреждане на архивни материали от българските архиви, публикувани документи, статии в български и турски и западни вестници и списания от периода и изследванията по темата. Биха могли да се добавят и новите изследвания на български учени, които би трябвало да се познати на докторанта – на Д. Гюдюров, Цв. Георгиева, И. Ялъмов и др. Един от научните приноси към доктората е направеното за първи път систематизиране на документалния материал и разпределянето му според отделните етапи в развитието на турско-българските отношения.

Дисертацията е написана на точен и ясен език с интересни вмъквания на цитати, които придават на текста по-голяма четивност. Знанието на турски език е позволило на докторанта да обхване, да анализира и коментира не само българския, но и турския текст на дипломатическите документи, както и отражението на тези важни събития за българо-турските отношения в турската преса от този период.

Кемал Рашид е публикувал две свои изследвания по темата на дисертацията в научни рецензирани издания – Годишник на Департамент история, НБУ, т. Том IX-X (2014-2015), и Научни трудове на Съюза на учените в България – Пловдив. Серия А. Обществени науки, изкуство и култура. Том IV, (2017). Той участва с доклади и изказвания в конференции, организирани от Департамент история, НБУ и Съюз на учените в

България. Спечели втора награда за участие с есе от конкурса „Вяра, наука, авторитет“, организиран от НБУ, посветен на проф. Пламен Цветков.

Представената за обсъждане дисертация по своето съдържание, изводи, ясен език и стил на изложение, обем на обхванатия извороведски и историографски материал и съдържа приноси в изследването на българо-турските политически и дипломатически отношения в един важен, изпълнен с преломни исторически събития период. Актуалността на тази тематика и отражението и в съвременния период може да бъде основа за по-точна преценка и адекватни решения в политическите и дипломатически отношения на България и Турция днес, поради което препоръчвам на почитаемото научно жури да гласува положително за научно-образователната степен „доктор“ на Кемал Сюлейман Рашид.

27. 09. 2020

Проф. д-р Цветана Чолова, НБУ